

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II,  
Комунальний заклад вищої освіти «Академія культури і мистецтв»  
Закарпатської обласної ради

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE  
Transcarpathian Hungarian Institute. Ferenc Rakoczi II,  
Municipal Institution of Higher Education  
«Academy of Culture and Arts» of the Zakarpattia Regional Council

# **НАУКОВІ ЗАПИСКИ**

# **ACADEMIC NOTES**

**Серія:**  
**Педагогічні науки**

**Series:**  
**Pedagogical Sciences**

Випуск 11 (2025)  
Edition 11 (2025)

Ужгород – 2025  
Uzhhorod – 2025

УДК 08(477.87):37  
Н 34

ISSN 2786-6912 (Print)  
ISSN 2786-6904 (Online)  
DOI: 10.59694

*Друкується за рішенням вченої ради Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II  
(протокол № 5 від 30.01.2025 року)*

*Друкується за рішенням вченої ради Комунального закладу вищої освіти  
«Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради  
(протокол № 6 від 04.02.2025 року)*

Н 34 **Наукові записки.** Серія : Педагогічні науки. Випуск 11 / Ред. кол.: В. Ф. Черкасов, О. А. Біда, Н. І. Шетеля та ін. Ужгород-Кропивницький : Видавництво «Код». 2025. 162 с.

ISBN 978-617-653-092-3

Збірник призначений для використання науковцями, викладачами, аспірантами, студентами. У виданні Наукові записки. Серія : Педагогічні науки висвітлено результати досліджень із широкого кола проблем. Збірник орієнтований на розкриття сучасних тенденцій вивчення історії освіти, мистецтвознавства, педагогіки та психології. Основна мета видання – надати можливість, насамперед, молодим вченим опублікувати результати наукових досліджень у педагогічній галузі.

**Рецензенти:**

Олексюк О. М., доктор педагогічних наук, професор (м. Київ).  
Зорочкіна Т. С., доктор педагогічних наук, професор (м. Черкаси).

«Наукові записки. Серія: Педагогічні науки» включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» (галузь знань: Освіта/Педагогіка), згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 491 від 27.04.2023.

**Збірник зареєстровано в міжнародних наукометричних базах Index Copernicus, Google Scholar, WorldCat, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, публікаціям присвоюється ідентифікатор цифрового об'єкта DOI**

**Редколегія:**

**Науковий редактор:**

**Черкасов В. Ф.**

– доктор педагогічних наук, професор Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

**Заступник наукового редактора:**

**Біда О. А.**

– доктор педагогічних наук, професор Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

**Відповідальний секретар:**

**Агій Я. Ю.**

– кандидат економічних наук, доцент Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

**Редакційна колегія:**

**Анточ Д. І.**

– кандидат психологічних наук, доцент, Тираспільський державний університет, Кишинів, Республіка Молдова

**Гундаренко О. В.**

– кандидат філологічних наук, старший викладач Жилінського університету, Словаччина

**Клім-Клімашевська А.**

– доктор педагогічних наук, професор Природничо-гуманітарного університету в Седльцах, Республіка Польща

**Кучай Т. П.**

– доктор педагогічних наук, професор Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

**Кучай О. В.**

– доктор педагогічних наук, доцент Національного університету біоресурсів і природокористування України

**Полубоярина І. І.**

– доктор педагогічних наук, професор Київської муніципальної академії музики ім. Р. М. Глієра

**Смирнова Т. А.**

– доктор педагогічних наук, професор Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

**Марусинець М. М.**

– доктор педагогічних наук, професор, директор департаменту освіти і науки, молоді та спорту Закарпатської обласної державної адміністрації

**Мозгальова Н. Г.**

– доктор педагогічних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

**Хусайнова Г. А.**

– кандидат педагогічних наук, професор Казахського національного університету мистецтв м. Нур-Султан

**Чистякова Л. О.**

– доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

**Чичук А. П.**

– доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки і психології, Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

**Шайгозова Ж. Н.**

– кандидат педагогічних наук, доцент Казахського національного педагогічного університету імені Абая

**Шандрук С. І.**

– доктор педагогічних наук, професор Української державної льотної академії

**Шетеля Н. І.**

– доктор педагогічних наук, професор Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

**Щолокова О.П.**

– доктор педагогічних наук, професор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

**Статті подано в авторській редакції**

ISBN 978-617-653-092-3

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, 2025

© Комунальний заклад вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради, 2025

UDK 08(477.87):37  
A34

ISSN 2786-6912 (Print)  
ISSN 2786-6904 (Online)  
DOI: 10.59694

*Published by the decision of the Academic Council of the Transcarpathian Hungarian  
Institute named after Ferenc Rakoczi II (Minutes № 5 of 30.01.2025)*

*Published by the decision of the Academic Council of the Communal Institution of Higher Education  
«Academy of Culture and Arts» of the Transcarpathian Regional Council (Minutes № 6 of 04.02.2025)*

A 34 **Academicnotes. Series:** Pedagogical Sciences. Edition 11 / Ed. board: V. F. Cherkasov,  
O. A. Bida, N. I. Shetelya, etc. Uzhhorod-Kropyvnytskyi: Publishing house «Kod», 2025.  
162 p.

ISBN 978-617-653-092-3

The collection is intended for use by scientists, teachers, graduate students, and students. In the publication Scientific Notes. Series: Pedagogical sciences highlights the results of research on a wide range of problems. The collection is aimed at revealing modern trends in the study of the history of education, art history, pedagogy and psychology. The main purpose of the publication is to provide an opportunity, first of all, to young scientists to publish the results of scientific research in pedagogical fields.

**Reviewers:**

Oleksyuk O. M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kyiv).  
Zorochkina T. S., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Cherkasy).

«Academic Notes. Series: Pedagogical Sciences» is included in the List of Scientific Professional Publications of Ukraine, category «B» (field of knowledge: Education/Pedagogy), Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 491 of 27.04.2023

**The collection is registered in the international catalogues of periodicals and database Index Copernicus, Google Scholar, World Cat, National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky, publications are as signed a DOI digital object ID**

**Editorial Board:**

**Academic editor:**

**Cherkasov V. F.**

– Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Communal Institution of Higher Education «Academy of Culture and Arts» of the Transcarpathian Regional Council

**Deputy scientific editor:**

**Bida O. A.**

– Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Transcarpathian Hungarian Institute Ferenc Rakoczi II

**Executive Secretary:**

**Agiy Ya. Yu.**

– Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Communal Institution of Higher Education «Academy of Culture and Arts» of the Transcarpathian Regional Council

**Editorial board:**

**Antoci D. I.**

– Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Tiraspol State University, Chisinau, Republic of Moldova

**Gundarenko O. V.**

– Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer, University of Žilina, Slovakia

**Klim-Klimashevska A.**

– Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Natural-humanitarian University of Siedlce, Republic of Poland

**Kuchai T. P.**

– Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Transcarpathian Hungarian Institute Ferenc Rakoczi II

**Kuchay O. V.**

– Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

**Poluboyarina I. I.**

– Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Kiev Municipal Academy of Music. R. M. Gliera

**Smirnova T. A.**

– Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Communal institution of higher education «Academy of culture and arts» of the Transcarpathian Regional Council

**Marusinets M. M.**

– Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Director of the Department of Education and Science, Youth and Sports of the Transcarpathian Regional State Administration

**Mozgalova N. G.**

– Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky

**Khusainova G. A.**

– Candidate of Pedagogical Sciences, Professor of the Kazakh National University of Arts in Nur-Sultan

**Chistyakova L. O.**

– Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Central Ukrainian State University named after Volodymyr Vynnychenko

**Chichuk A. P.**

– Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian Institute named after Ferenc Rakoczi II

**Shaigozova Zh. N.**

– Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Kazakh National Pedagogical Abay University

**Shandruk S. I.**

– Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, of the Ukrainian State Flight Academy

**Shetelya N. I.**

– Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Communal Institution of Higher Education «Academy of Culture and Arts» of the Transcarpathian Regional Council

**Shcholakova O. P.**

– Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanova

**The article is submitted in the author's edition**

ISBN 978-617-653-092-3

© Transcarpathian Hungarian Institute named after Ferenc Rakoczi II, 2025

© Communal Institution of Higher Education «Academy of Culture and Arts» of the Transcarpathian Regional Council, 2025

**ЗМІСТ**

**БРИЛІН Борис Андрійович, ЧЕРКАСОВ Володимир Федорович**  
 АКсіОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПОЛІФОНІЧНОГО СЛУХУ МАЙБУТНІХ  
 УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ..... 8–13

**ІВАНОВА Вікторія Вікторівна, ЛУЦА Крістіан Юрійович**  
 РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЯК  
 ОСНОВА ЇХНЬОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ  
 ВИКЛИКІВ..... 14–19

**МАЛАШЕВСЬКА Ірина Анатоліївна, КОЖЕВНИКОВА Лариса Василівна,  
 ЗАХАРЧЕНКО Алла Василівна**  
 РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНОЇ ТА  
 СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ..... 20–25

**МАСЛОВ Валерій Сергійович**  
 ДИДАКТИЧНА КОМБІНАТОРИКА ТА ЕМЕРДЖЕНТ-СИНТЕЗ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ  
 МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 25–29

**МОЛНАР Тетяна Іванівна**  
 ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ: ЦІННІСНІ ЗАСАДИ  
 В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ..... 29–34

**ОРОС Ільдіко Імрїївна, БЕРГХАУЕР-ОЛАС Емьовке Ласлівна, Кучай Тетяна Петрівна**  
 РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ  
 ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ..... 34–39

**ПРИМА Раїса Миколаївна, ПРИМА Дмитро Анатолійович, КІНАХ Неля Володимирівна**  
 ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ  
 ОСВІТИ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ..... 40–44

**РАДУЛ Валерій Вікторович**  
 ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ В ПЕДАГОГІЧНИХ СИСТЕМАХ  
 СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ..... 45–50

**ТУШЕВА Вікторія Володимирівна**  
 ОСНОВНІ МАРКЕРИ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ У МИСТЕЦЬКІЙ ПРОЕКЦІЇ ..... 51–58

**ЧИЧУК Антоніна Петрівна, БІДА Олена Анатоліївна, ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна**  
 ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ  
 ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ..... 59–63

**ШАНДРУК Світлана Іванівна, ДОУСОН Валентина Петрівна**  
 КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ..... 64–68

**БОРОЗЕНЕЦЬ Наталія Сергіївна**  
 ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ  
 МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-АГРАРІЇВ ..... 68–72

**ВИШПІНСЬКА Ярина Маноліївна**  
 СОЦІОКУЛЬТУРНА І КОМУНІКАТИВНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПЕРДМЕТУ  
 «МУЗИЧНЕ КРАСЗНАВСТВО»..... 72–78

**ГУСАЧЕНКО Оксана Петрівна**  
 МУЗИЧНИЙ СЛУХ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ  
 ЗДОБУВАЧІВ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ..... 79–85

**КОВАЛЕНКО Анатолій Сергійович**  
 СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ  
 МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА..... 86–90

**КОСТОЛОВИЧ Марія Ігорівна**  
 МЕТОДОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ТРАНСВЕРСАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ  
 МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ..... 91–97

УДК 37.014.5:159.9

DOI: [https://doi.org/10.59694/ped\\_sciences.2025.11.014](https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2025.11.014)**ІВАНОВА Вікторія Вікторівна** –доктор педагогічних наук, професор,  
професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти

Мукачівського державного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3954-9407>

e-mail: vika-ivanova@ukr.net

**ЛУЦА Крістіан Юрійович** –

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Мукачівського державного університету

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-5276-0633>

e-mail: kris7istorik@gmail.com

## РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЯК ОСНОВА ЇХНЬОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

**ІВАНОВА Вікторія Вікторівна, ЛУЦА Крістіан Юрійович. РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЯК ОСНОВА ЇХНЬОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ**

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню значущості розвитку емоційного інтелекту здобувачів педагогічних спеціальностей як основи їхньої готовності до професійної діяльності в умовах сучасних викликів. Емоційний інтелект розглядається як інтегративна якість особистості, яка поєднує когнітивні, емоційні та соціальні компоненти, забезпечуючи здатність розпізнавати, розуміти та управляти власними й чужими емоціями.

У статті акцентується увага на тому, що сучасне освітнє середовище вимагає від педагогів не лише фахової компетентності, а й високого рівня емоційної компетентності, що дозволяє ефективно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу та адаптуватися до змінних умов професійної діяльності. Встановлено, що розвиток емоційного інтелекту сприяє формуванню таких важливих особистісних якостей, як стресостійкість, емпатія, емоційна саморегуляція та здатність до конструктивного вирішення конфліктів.

Аналіз різних підходів до розвитку емоційного інтелекту дозволив виділити особистісно-діяльнісний підхід як найбільш ефективний для формування емоційного інтелекту у майбутніх педагогів. Запропоновано низку педагогічних методів, таких як рефлексивні вправи, тренінгові заняття та проєктна діяльність, які інтегрують практичні, когнітивні та емоційні аспекти навчання.

**Ключові слова:** емоційний інтелект, здобувачі педагогічних спеціальностей, готовність до професійної діяльності, особистісно-діяльнісний підхід, професійна підготовка.

**IVANOVA Viktoriya Viktorovna, LUTSA Kristian Yuriyovych. THE DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLECT OF APPLICANTS FOR PEDAGOGICAL SPECIALTIES AS THE BASIS OF THEIR READINESS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE CONTEXT OF MODERN CHALLENGES**

The article has been devoted to the theoretical substantiation of the importance of developing the emotional intellect of applicants for pedagogical specialties as the basis of their readiness for professional activity in the context of modern challenges. Emotional intellect has been considered as an integrative quality of a personality that combines cognitive, emotional and social components, providing the ability to recognize, understand and manage one's own and others' emotions.

The article emphasizes that the modern educational environment requires teachers not only professional competence but also a high level of emotional competence, which allows them to effectively interact with participants in the educational process and adapt to changing conditions of professional activity. It has been established that the development of emotional intelligence

*contributes to the formation of such important personal qualities as stress resistance, empathy, emotional self-regulation, and the ability to resolve conflicts constructively.*

*The analysis of different approaches to the development of emotional intelligence has made it possible to identify the personal-activity approach as the most effective for the formation of emotional intelligence in future teachers. A number of pedagogical methods have been proposed, such as reflective exercises, training sessions, and project activities that integrate practical, cognitive, and emotional aspects of learning.*

*The practical significance of the research is to determine the methodological foundations for the development of emotional intelligence that contribute to the training of competitive teachers who are able to work effectively in the context of global changes and ensure the quality emotional well-being of participants of the educational process.*

**Keywords:** *emotional intellect, applicants for pedagogical specialties, readiness for professional activity, personal-activity approach, professional training.*

**Постановка та обґрунтування актуальності проблеми.** Сучасна освітня система вимагає від майбутніх педагогів не лише фахових знань і практичних навичок, а й здатності до ефективної взаємодії в умовах постійних змін і зростаючої складності соціального середовища. Глобальні виклики, такі як технологічна трансформація, діджиталізація освіти, соціокультурна неоднорідність та зростаюча невизначеність, потребують формування у здобувачів педагогічних спеціальностей не лише професійних компетенцій, а й розвинутого емоційного інтелекту.

Емоційний інтелект як інтегральна якість особистості відіграє ключову роль у професійній підготовці майбутніх педагогів. Він забезпечує здатність розпізнавати, розуміти та управляти власними емоціями й емоціями інших, що є надзвичайно важливим для ефективної комунікації, врегулювання конфліктів та створення сприятливого освітнього середовища.

Особливої значущості ця якість набуває в умовах сучасних викликів, коли здобувачі педагогічних спеціальностей стикаються з потребою швидкої адаптації до змін навчальних форматів, інклюзивної освіти, багатозадачності та підвищеного емоційного навантаження під впливом війни. Водночас, розвиток емоційного інтелекту сприяє формуванню стресостійкості, емоційної саморегуляції, емпатії та лідерських якостей, які є необхідними для успішного виконання педагогічної діяльності у складних умовах сучасного світу.

Таким чином, дослідження проблеми розвитку емоційного інтелекту здобувачів педагогічних спеціальностей відповідає актуальним запитам суспільства та потребам освітньої системи, спрямованої на формування професійно підготовлених, емоційно зрілих і соціально компетентних фахівців.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Значна кількість зарубіжних

дослідників вивчала проблему емоційного інтелекту (Дж. Майєр, П. Саловей, Д. Карузо, Д. Гоулман, Р. Бар-Он та інші). Основи теорії емоційного інтелекту як здатності розуміти, асимілювати та управляти емоціями були закладені у працях П. Саловея та Дж. Майєра, що базувалися на концепції соціального інтелекту (Е. Торндайк, Г. Айзенк, Д. Векслер).

Д. Гоулман досліджував зв'язок емоційного інтелекту із соціальним успіхом, тоді як Р. Бар-Он визначав його як сукупність некогнітивних, емоційних і соціальних здібностей, що допомагають справлятися з вимогами навколишнього світу. Сучасні українські науковці (О. Ляц, Т. Березовська, Е. Носенко, О. Власова, Т. Сисоєва та інші) досліджують емоційний інтелект у контексті його генези, ролі у професійній діяльності та впливу на комунікацію, психічне й фізичне здоров'я.

У структурі професійної діяльності емоційний інтелект досліджувався такими науковцями, як В. Зарицька, О. Козарик, Л. Єременко. Як фактор успішності професійної діяльності він був предметом вивчення у працях Я. Куценко, К. Гайдукевич, Л. Поліщук та ін. Роль емоційного інтелекту як складової soft skills, необхідних у сучасному освітньому процесі, висвітлено у наукових дослідженнях О. Маруховської-Картунової, Н. Рушак, О. Гапончук та ін.

Слід зауважити, що проблематика розвитку емоційного інтелекту здобувачів педагогічних спеціальностей як ключового елементу їхньої професійної підготовки в умовах сучасних викликів залишається недостатньо вивченою у наукових дослідженнях, що зумовлює необхідність її ґрунтовного вивчення.

**Метою статті** є теоретичне обґрунтування значущості розвитку емоційного інтелекту здобувачів педагогічних спеціальностей, аналіз його впливу на готовність до професійної діяльності майбутніх педагогів в

умовах сучасних викликів, а також визначення ефективних педагогічних підходів і методів.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Проаналізуємо найбільш актуальні для нашого дослідження трактування дефініції «емоційний інтелект». Так, у літературі поняття «емоційний інтелект» визначається як: здібність діяти із внутрішнім середовищем своїх почуттів і бажань; здібність розуміти відносини особистості, що репрезентуються у емоціях, та управляти емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу; здатність ефективно контролювати емоції та використовувати їх для поліпшення мислення; сукупність емоційних, особистих та соціальних здібностей, які здійснюють вплив на загальну здатність ефективно справлятися з вимогами й тиском оточуючого середовища тощо [7]. Ці визначення підкреслюють багатогранність емоційного інтелекту, поєднуючи його когнітивні, емоційні та соціальні аспекти. Вони акцентують увагу на його ролі у внутрішньоособистісній регуляції, міжособистісній комунікації та здатності адаптуватися до вимог сучасного світу.

Зауважимо, що у науковій літературі існують різні підходи до трактування сутності поняття «емоційний інтелект». Досліджуване явище Д.Гоулмен визначав як «здатність людини тлумачити власні емоції та емоції навколишніх з тим, щоб використовувати отриману інформацію для реалізації власних цілей», Н. Холл як спроможність розуміти відмінності між позитивними і негативними емоціями і навіть між різними позитивними емоціями, що допомагає налагоджувати конструктивний діалог і взаємини, а Б. Ламберг як здатність ідентифікувати, використовувати, розуміти емоції і керувати ними; здатність, яка дозволяє знизити стрес, навчитися ефективному спілкуванню, подоланню перешкод та розв'язанню конфліктів.

Попри те, що у сучасній науці поняття «емоційний інтелект» виокремлюється як самостійне, воно зберігає тісний зв'язок із зазначеними категоріями.

Є різні визначення емоційного інтелекту серед українських науковців. Наприклад, Е. Носенко вважає, що емоційний інтелект відображує зв'язок когнітивних здібностей і особистісних якостей. На думку ученої, даний конструкт формується протягом життя. На процес формування впливають різні фактори: 1) когнітивні здібності, тобто швидкість та точність розуміння і опрацювання емоційної інформації; 2) уявлення про емоції, тобто, уявлення як про цінності, що являється важливим джерелом інформації щодо себе й інших; 3) особливості емоційності, прояв-

ляються у емоційній стійкості та емоційній чутливості [8].

Психолог О. Ляц зазначає, що «емоційний інтелект розуміється як інтелектуальна здатність, пов'язана з розумінням і управлінням емоційними виявами особистості» [6, с. 330]. На думку науковця, емоційний інтелект являє собою інтеграцію інтелекту та емоцій, що дозволяє людині усвідомлювати власні й чужі почуття, ефективно взаємодіяти з іншими людьми та будувати конструктивні взаємини, основою яких є довіра і співпереживання. Такий підхід сприяє гармонійній роботі в колективі, дозволяючи людині реалізовувати свої здібності, уміння та навички без обмеження творчих можливостей інших.

Згідно наукових поглядів Г. Березюк, емоційний інтелект передбачає здатність розрізняти позитивні й негативні емоції, а також наявність знань і умінь, необхідних для перетворення негативного емоційного стану на позитивний. Науковець підкреслює, що в умовах постійної взаємодії з іншими людьми розуміння емоцій стає важливим елементом комунікації. У цьому контексті емоційний інтелект визначається як здатність особистості усвідомлювати, розуміти, приймати і керувати емоціями, як власними, так і оточуючих. Ця здатність формується протягом усього життя людини у процесі її соціальної взаємодії та професійної діяльності [2].

Вивчаючи психолого-педагогічні підходи до вивчення та становлення поняття «емоційний інтелект» В. Іванова робить висновок, що його оформлення стало результатом розвитку уявлень про природу когнітивних і афективних процесів, особливостей їхнього тісного взаємозв'язку. Погоджуємось з думкою вченої, що «дослідження проблеми емоційного інтелекту як внутрішнього ресурсу особистості становлять особливий інтерес для освіти» [5], у нашому випадку для вищої освіти у процесі підготовки майбутніх педагогів, оскільки емоційний інтелект сприяє не лише розвитку емоційної компетентності фахівця, але й забезпечує створення сприятливого освітнього середовища, орієнтованого на підтримку емоційного благополуччя учасників освітнього процесу.

Вивчаючи емоційний інтелект як важливу інтегральну якість особистості сучасного вихователя Л. Бобро зазначає, що емоційний інтелект являється важливою професійною властивістю вихователів закладів дошкільної освіти, що пов'язана із ефективним оперуванням емоційною інформацією, яка відповідає завданням суб'єкта і наявній ситуації [3].

Сучасний підхід до розуміння емоційного інтелекту представлений у роботах Н. Овсюка, який трактує це поняття як здатність до усвідомлення, розуміння та управління емоційними станами. Важливим аспектом цієї концепції є її двовимірний характер: по-перше, це здатність працювати з власними емоціями, зокрема їх розпізнавання, регуляція та використання для покращення когнітивних процесів; по-друге, це вміння розуміти афективні прояви інших людей, враховуючи їхні почуття в процесі міжособистісної взаємодії [9].

Таким чином, емоційний інтелект можна визначити як інтегративну здатність особистості до усвідомлення, розуміння та регулювання емоцій власних і оточуючих. Він виступає не лише інструментом емоційного самоуправління, а й основою для гармонійної міжособистісної взаємодії, творчого самовираження та успішної адаптації до умов сучасного суспільства.

В умовах глобальних змін, коли освітнє середовище постійно зазнає трансформацій, професійна підготовка здобувачів педагогічних спеціальностей має відповідати зростаючим вимогам суспільства. Одним із ключових аспектів цієї підготовки є розвиток емоційного інтелекту, який сприяє формуванню здатності майбутніх педагогів ефективно взаємодіяти з дітьми, батьками та колегами, а також адаптуватися до швидких змін у професійній діяльності. Високий рівень емоційного інтелекту у педагога сприяє формуванню комфортних і довірливих комунікативних, емоційних та соціальних взаємин із учнями та вихованцями.

Значущість вищезазначеного підтверджується державними професійними стандартами вихователя закладу дошкільної освіти та вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти, у яких визначено одну із надвагомих компетентностей педагога – психо-емоційна – «здатність до самоконтролю, сморегуляції та толерантної взаємодії» (для вихователів ЗДО) [11] та емоційно-етичну – «здатність усвідомлювати особисті відчуття, почуття, емоції, потреби та емоційні стани інших учасників освітнього процесу, керувати власними емоційними станами» (для вчителів ЗЗСО) [12].

Крім того, вихователь та вчитель мають будувати освітню діяльність закладів освіти на основі положень стандартів дошкільної та початкової освіти, де приділяються значна увага проблемі захисту емоційного благополуччя дітей, розвитку у них естетичних почуттів, емоційної та моральної чуйності, розуміння та співпереживання емоцій і почуттів інших людей [1].

Таким чином, розвиток емоційного інтелекту здобувачів педагогічних спеціальностей є не лише важливим аспектом їхньої професійної підготовки, але й необхідною умовою забезпечення якості освіти. Це сприятиме вдосконаленню підготовки майбутніх педагогів відповідно до сучасних вимог та викликів, що стоять перед системою освіти.

У сучасній науковій літературі поняття «готовність до професійної діяльності» трактується неоднозначно, що зумовлює існування кількох підходів до його визначення. Зокрема, можна виокремити три основні наукові підходи:

- діяльнісний підхід, у межах якого готовність трактується як якісна характеристика суб'єкта діяльності – представника певної професії, що визначається мірою володіння студентом сучасним змістом і сучасними засобами вирішення професійних завдань, продуктивними способами їх здійснення (Н. Лисенко, О. Пехота, О. Скрипченко та ін.);

- особистісний підхід, де готовність трактується як інтегративна якість особистості, яка включає мотиваційно-ціннісні орієнтації, емоційну стійкість, професійну спрямованість і здатність до саморозвитку (І. Бех, В. Рибалко, Г. Балл та ін.);

- інтегративний підхід, який поєднує діяльнісні та особистісні засади, акцентуючи на взаємозв'язку професійних компетентностей і особистісних якостей у забезпеченні ефективності професійної діяльності (К. Ушинський, І. Зязюн, Н. Ничкало та ін.).

Відтак, готовність до професійної діяльності розглядається як складний багатовимірний феномен, який включає як прагматичні аспекти, пов'язані з виконанням професійних завдань, так і особистісні характеристики, необхідні для успішної реалізації фахової діяльності.

Погоджуємось з думкою науковців О. Бігич, О. Пехота, В. Семиченко, які вважають, що в освітньому процесі дуже доцільно реалізувати особистісно-діяльнісний підхід, оскільки він акцентує на нерозривному зв'язку між професійними компетентностями та особистісними характеристиками, підкреслюючи, що лише їх взаємодія забезпечує успішність професійної діяльності [10].

Обґрунтуємо свою думку щодо доцільності особистісно-діяльнісного підходу у контексті розвитку емоційного інтелекту у майбутніх педагогів.

По-перше, емоційний інтелект є інтегративною якістю, яка включає когнітивні, емоційні та соціальні складові,



необхідні для ефективної взаємодії з учнями, колегами та батьками.

По-друге, діяльнісна складова забезпечує формування практичних навичок управління емоціями, вирішення конфліктів та побудови гармонійних відносин у професійному середовищі.

По-третє, особистісна складова сприяє розвитку внутрішніх характеристик, таких як емоційна стійкість, емпатія, мотивація до професійного самовдосконалення, що визначають ефективність педагогічної діяльності.

Цінною для нашого дослідження є думка В. Зарицької, згідно з якою «сформованість емоційної готовності до професійної діяльності передбачає дотримання таких загальних закономірностей, які ґрунтуються на емоційному інтелекті особистості, тобто на емоційних і когнітивних процесах, що супроводжують професійну діяльність людини: закономірні зв'язки між діяльністю індивіда і діяльністю суспільства; тенденції формування і зміни професійної спрямованості суб'єкта праці та факторів, що їх зумовлюють; формування і зміни психічних процесів; індивідуально-типо-логічна своєрідність ставлення до діяльності і її емоційне забарвлення» [4]. У контексті підготовки майбутніх педагогів думка ученої дозволяє розглядати емоційний інтелект як важливий інструмент формування емоційної готовності до професійної діяльності. Це особливо актуально в умовах глобальних змін, які вимагають від педагогів здатності до гнучкості, ефективної комунікації та розв'язання складних міжособистісних ситуацій.

Опираючись на результати теоретичного аналізу проблеми дослідження, а також на власний викладацький досвід вважаємо, що розвиток емоційного інтелекту у майбутніх педагогів у рамках особистісно-діяльнісного підходу потребує використання методів, які інтегрують когнітивні, емоційні та практичні складові. Це забезпечує формування не лише знань та умінь, але й особистісних якостей, необхідних для ефективної професійної діяльності. Найбільш ефективними методами вважаємо: рефлексивні методи (спрямовані на усвідомлення власних емоційних станів, мотивів та поведінкових реакцій), тренінгові методи (спрямовані на формування практичних навичок регулювання емоцій, вирішення конфліктів і побудови позитивної комунікації), проєктна діяльність (передбачає залучення студентів до виконання завдань, які вимагають співпраці та взаємодії).

Дані методи, на нашу думку, забезпечують гармонійне поєднання розвитку особистісних якостей із формуванням практичних навичок, що дозволяє майбутнім

педагогам ефективно справлятися з вимогами професійної діяльності. Вони створюють умови для розвитку рефлексії, емпатії, емоційної стійкості та здатності до управління емоціями, що є ключовими компонентами емоційного інтелекту.

**Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.** Отже, у статті обґрунтовано значущість розвитку емоційного інтелекту здобувачів педагогічних спеціальностей як невід'ємної складової їхньої професійної підготовки. Емоційний інтелект визначено як інтегративну якість особистості, яка забезпечує здатність ефективно управляти емоціями, формувати гармонійні міжособистісні стосунки та адаптуватися до змінних умов професійної діяльності. Встановлено, що в умовах глобальних змін і сучасних викликів високий рівень емоційного інтелекту сприяє формуванню емоційної готовності до педагогічної діяльності, зокрема розвитку стресостійкості, емпатії та навичок конструктивного вирішення конфліктів.

Визначено ефективні педагогічні підходи та методи формування емоційного інтелекту у майбутніх педагогів у межах особистісно-діяльнісного підходу. Найбільш результативними визначено рефлексивні методи, тренінгові заняття та проєктна діяльність, які інтегрують когнітивні, емоційні та практичні складові. Застосування цих методів дозволяє забезпечити гармонійне поєднання розвитку професійних компетентностей із особистісними якостями, необхідними для успішної педагогічної діяльності в умовах сучасного освітнього середовища.

Перспективи подальших наукових досліджень зумовлені обґрунтування педагогічних умов розвитку емоційного інтелекту здобувачів педагогічних спеціальностей.

#### СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/doshkilna/basic1/>.
2. Березюк Г. Емоційний інтелект як детермінанта внутрішньої свободи особистості. *Психологічні студії Львівського університету*. 2002. С. 20–23.
3. Бобро Л. В. Емоційний інтелект як важлива інтегральна якість особистості сучасного вихователя закладу дошкільної освіти. *Наукові записки. Серія: Психолого-педагогічні науки (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*. 2022. № 3. С. 24–29. DOI: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2022-PP-3-24-29>.
4. Зарицька В. В. Теоретико-методологічні основи розвитку емоційного інтелекту у контексті професійної підготовки: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2010. 303 с.

5. Іванова В. В. Психолого-педагогічні підходи до вивчення та становлення поняття «емоційний інтелект». *Наука і техніка сьогодні. Серія: Педагогіка, Серія: Право, Серія: Економіка, Серія: Фізико-математичні науки, Серія: Техніка*: електронний журнал. Київ, 2023. № 2(16). С. 228–234. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-2\(16\)-227-235](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-2(16)-227-235).
6. Лящ О. П. Емоційний інтелект як предмет психологічних досліджень. *Проблеми сучасної психології*. 2013. Вип. 22. С. 324–335.
7. Москаленко В. В., Максѡм К. В. Емоційний інтелект: характеристика феномену та його структурні складові. *Актуальні проблеми психології. Т. 12. Психологія творчості*. 2019. Вип. 25. С. 203–211.
8. Носенко Е. Л., Коврига Н. В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції: монографія. Київ, 2003. 158 с.
9. Овсюк Н. В. Сучасні теоретичні уявлення про емоційний інтелект. *Інноваційна педагогіка* Київ, 2014. № 4. С. 314–318.
10. Пехота О. М., Будак В. Д. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій. Київ: Видавництво А.С.К., 2003. 240 с.
11. Вихователь закладу дошкільної освіти: Професійний стандарт затверджений Наказом міністерства освіти і науки України від 19.10.2021 р. №755-21. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoi-osviti>.
12. Вчитель закладу загальної середньої освіти: Професійний стандарт затверджений Наказом міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 р. №1225. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>.

#### REFERENCES

1. *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity v Ukraini*. [Basic component of preschool education in Ukraine]. Kyiv.
2. Bereziuk, H. (2002). *Emotsiyni intelekt yak determinanta vnutrishnoi svobody osobystosti*. [Emotional intelligence as a determinant of the inner freedom of the individual]. Lviv.
3. Bobro, L. V. (2022). *Emotsiyni intelekt yak vazhlyva intehralna yakist osobystosti suchasnoho yukhovatelja zakladu doshkilnoi osvity*. [Emotional intelligence as an important integral quality of the personality of a modern preschool teacher]. Nizhyn.
4. Zarytska, V. V. (2010). *Teoretyko-metodolohichni osnovy rozvytku emotsiinoho intelektu u konteksti profesiinoi pidhotovky*. [Theoretical and methodological foundations of the development of emotional intelligence in the context of professional training]. Zaporizhzhia.
5. Ivanova, V. V. (2023). *Psykhologo-pedahohichni pidkhody do vyvchennia ta stanovlennia poniattia «emotsiyni intelekt»*. [Psychological and pedagogical approaches to the study and formation of the concept of «emotional intelligence»]. Kyiv.
6. Liashch, O. P. (2013). *Emotsiyni intelekt yak predmet psykholohichnykh doslidzen*. [Emotional

intelligence as a subject of psychological research]. Kyiv.

7. Moskalenko, V. V., Maksom, K. V. (2019). *Emotsiyni intelekt: kharakterystyka fenomenu ta yoho strukturni skladovi*. [Emotional intelligence: characteristics of the phenomenon and its structural components]. Kyiv.
8. Nosenko, E. L., Kovryha, N. V. (2003). *Emotsiyni intelekt: kontseptualizatsiia fenomenu, osnovni funktsii*. [Emotional intelligence: conceptualization of the phenomenon, main functions]. Kyiv.
9. Ovsyuk, N. V. (2014). *Suchasni teoretychni uivavlennia pro emotsiyni intelekt*. [Modern theoretical concepts of emotional intelligence]. Kyiv.
10. Piekhota, O. M., Budak, V. D. (2003). *Pidhotovka maibutnoho vchytelia do vprovadzhenia pedahohichnykh tekhnolohii*. [Preparation of future teachers for the implementation of pedagogical technologies]. Kyiv.
11. *Vykhovatel zakladu doshkilnoi osvity: Profesiyni standart zatverdzhenyi Nakazom ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 19.10.2021 r. №755-21* (2021). [Preschool teacher: Professional standard approved by Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated October 19, 2021 No. 755-21]. Kyiv.
12. *Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity: Profesiyni standart zatverdzhenyi Nakazom ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 29.08.2024 r. № 1225* (2024). [Teacher of a general secondary education institution: Professional standard approved by Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated August 29, 2024 No. 1225]. Kyiv.

#### ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

**ІВАНОВА Вікторія Вікторівна** – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти Мукачівського державного університету.

**Наукові інтереси:** шляхи удосконалення вищої освіти.

**ЛУЦА Крістіан Юрійовий** – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Мукачівського державного університету.

**Наукові інтереси:** тенденції розвитку емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти в університетах України та США.

#### INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

**IVANOVA Victoriya Viktorovna** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Preschool and Special Education at Mukachevo State University.

**Circle of scientific interests:** Trends in the Development of Emotional Intelligence of Higher Education Students in Ukrainian and US Universities.

**LUTSA Kristian Yuriyovych** – Applicant of the Third (Educational and Scientific) Level of Higher Education, Specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences, Mukachevo State University.

**Circle of scientific interests:** Trends in the development of emotional intelligence of higher education students at universities in Ukraine and the USA.

Стаття надійшла до редакції 24.12.2024 р.



# МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: [www.msu.edu.ua](http://www.msu.edu.ua)

E-mail: [info@msu.edu.ua](mailto:info@msu.edu.ua), [pr@mail.msu.edu.ua](mailto:pr@mail.msu.edu.ua)

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>